

ראש השנה

הליכות עולם לוי

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
19:59	19:15	18:25*	י-ם
19:56	19:13	18:23	ת"א
19:58	19:14	18:24	חיפה
19:58	19:14	18:24	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 18:05

אין לנו מלך אלא אתה

במילת "אחד" בקריאת שמע, כמבואר בשו"ע סי' ס"א סעי' ו'), אבל לא על עליו, עליו הוא עצמו המלך. ועבודת האדם היא להמליך את בורא העולם, לא רק על כל העולם, שזה פשוט לכל אדם, שהרי האדם אינו יכול לברוא את העולם ולא את השמים והכוכבים, אלא להמליך אותו על כל תנועה ותזווה שלו, על כל מעשינו, שכל מעשינו ומה שקרה וקורה עימנו הכל מאיתו יתברך, הוא המנהל והוא המשגיח והכל בדקדוק נפלא, וזה נעשה על ידי ההכנעה לפניו יתברך, ההכרה במלכותו שהיא בכל משלה, וממילה גאות האדם נרמסת ונדחקת הצידה, ואז יכול הוא להכיר באמת בבעל הטובה הוא ה' יתברך ולהודות ולשבחו יומם ולילה על כל מעשיו.

ובזה אפשר לבאר מה שאמרו רבותינו (ראש השנה ט"ו.) אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות, מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר. והיינו שעל ידי שאנו ממליכים את הבורא יתברך עלינו אנו נכנעים לפניו, דהיינו שאנו מסלקים את עצמנו מכל הצלחותינו, ויודעים שהכל ממנו יתברך, כל מה שיש לנו, וכל הכוחות והכשרונות והיתרונות הכל ממנו ושום דבר לא מאיתנו, והיינו מלך, שממנו הכל והוא מולך עלינו, ומורידים אנו את המלכות מעל עצמנו, ואז יכולים לראות את טובותיו ולזכור את חסדיו, שכל זמן שאנחנו היינו המלכים לא יכולנו לראות את החסד שעושה עימנו, כי חשבנו שהכל מאינו, אך כעת לאחר שסרה מלכות עצמנו מעלינו, יכולים אנו לראות היטב בחסדיו ולהודות לו, שאלו הם הזכרונות דהיינו זכרון חסדי הבורא יתברך עלינו, שכאשר נתבונן בזכרונות נראה שהפסוקים מדברים על כך שאנו זוכרים את חסדיו של הבורא יתברך עימנו, ועל ידי זכירת חסדיו גם הוא זוכר אותנו לטובה, וגם נוכל לראות את המגרעות של עצמנו ומזה להגיע לשופר, שרומז אל שפרו מעשיכם.

ולפי זה יתבאר גם מה שמסופר בגמרא (תענית כ"ה.) מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו, וירדו גשמים, התחילו מרננין לומר שר' עקיבא גדול מר' אליעזר, יצאה בת קול ואמרה לא מפני שהוא גדול ממנו נענה, אלא מפני שר' עקיבא מעביר על מידותיו. והיינו שר' אליעזר התפלל וביקש, אולם ר' עקיבא הקדים לבקשתו הכנעה וקבלת עול מלכותו עלינו בשלימות, על כל אבר וגיד, אין לנו מלך אלא אתה, ולכן נענה, וזה מה שאמרה הבת קול, שהוא מעביר על מידותיו, שרק מי שמעביר על מידותיו הוא נכנע ושפל יכול להגיע לדרגת אין לנו מלך אלא אתה, וממילא כל תפילותיו נשמעות ובקשותיו נענות על אחר. והוא מה שאנו פותחים בראש השנה אמירת אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, ולאחריה כבר אנו יכולים לשטוח את כל בקשותינו ויענו כולם לטובה ולברכה.

אחים יקרים, למדנו פרק מאלף בעבודת ראש השנה, להכנע לפניו יתברך ולקבל עלינו עול מלכותו, ומעתה בודאי תחול עלינו שנה טובה ומבורכת ויתקיים בנו הפסוק **מאשפת** ירים אביון, בשנת תשפ"א שמתחילים אנו אותה בהרגשת אביונות ודלות, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, ומתוך זאת נודה ונברך לשמו על כל הטוב הרב שהשפיע לנו, בודאי ירים אותנו הקב"ה מעלה מעלה, ויביא לנו את משיח צדקנו שעליו נאמר (ישעיה נ"ב י"ג) הנה יִשְׁפֹּל עֲבָדַי יְרוּם וְנִשְׂא וְנִבְּה מֵאָדָּם, אמן כן יהי רצון.

בסימנא טבא פותחים אנו את השנה החדשה שנת תשפ"א, תהא שנת פלאות אראכם, וללא ספק עיני כולנו מצפות ומיחלות שתכלה שנה וקללותיה ונחיה ונזכה לשנה טובה ומבורכת, ואמנם דרך בני אדם להסתכל הלאה ולצעוד קדימה, אבל לפני שאנו מסתכלים על העתיד צריכים אנו להודות על העבר, עם כל המגרעות והקללות שאנו זוכרים לו, אסור לנו לשכוח את כל הטובות ברכות והצלחות וגם נסים ונפלאות שהיו בו, והיו בו, שהרי אנו אומרים בכל יום שלוש פעמים בתפלה, מוֹדִים אֲנַחְנו לָךְ וכו' נַעַל נִשְׁפָּךְ שִׁבְכָךְ יוֹם עִמָּנוּ נַעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שִׁבְכָךְ עַתָּה, הרי שישנם נסים ונפלאות בכל עת ורגע, וא"כ במשך שנה שלימה שחלפה עלינו בודאי היו לנו נסים ונפלאות לפחות כמנין ימות השנה כפול עשרים וארבע (שהם שעות היממה ובשנה רגילה יוצא כ- 8,500, והאמת היא שרגע זה דקה וא"כ צריכים להכפיל מספר זה כפול 60).

אלא שאין אנו שמים את ליבנו לראות את אותם נסים ונפלאות הממלאים את חיינו, שכך דרכם של בני אדם לראות את הרע יותר מן הטוב, וכאותו מעשה במורה שחילק לכל תלמידיו דף לבן חלק עם נקודה שחורה אחת קטנה באמצע, וביקש מתלמידיו שכל אחד יכתוב מה הוא רואה בדף, וכולם ללא יוצא מן הכלל כתבו שהם רואים נקודה שחורה, ואז הוכיחם המורה ואמר הלא ישנו גם דף לבן שלם שהוא חלק בלא שום צבע שחור, ומדוע אליו לא התיחסתם, אין זה אלא כי טבע בן האדם לראות את השחור יותר מן הלבן, דהיינו את הרע יותר מן הטוב, אבל אין זה פותר אותנו מלראות את חסדי הבורא יתברך, ובפרט בסופה של שנה, שכולם עושים מאזנים וסיכומים גם אנו צריכים לסכם שנה שלימה שעברה עלינו, ולהודות לה' על כל פרט ופרט, על החיים ועל המזון ועל הבריאות ועל האשה ועל הילדים ועל השמחות שנתן לנו במשך השנה, חתנים כלות בר מצוות בריתות, ועוד כהנה וכהנה רשימה ארוכה שכל אחד לפי מה שעבר עליו יוכל להמשיך אותה.

ואולם כאשר נתבונן מה גורם לכך באמת שאין האדם רואה את הטוב, ומה יוכל לגרום לשנות זאת, נוכל ללמוד עצה נפלאה לראש השנה הטומנת בתוכה עבודה ה' שלימה, עבודת ראש השנה וכל השנה, וכאשר נבאר בס"ד. הנה בספר חובות הלבבות (שער הכניעה פרק ט) כתב: כאשר יתגאה האדם בדבר מדברי העולם, אין מביאו לזה אלא בזות את בעל הטובה, ומיעוטה אצלו, ומיעוט ידיעתו במהירות הסרתה ממנו ונסיעתה מאצלו. ויחשוב, כי הוא המטיב בה לעצמו והקונה אותה בכחו ובחכמתו. עכ"ל. והיינו כאשר האדם מתגאה באחד מעניניו הגשמיים, אם זה בכוחו או בחכמתו או בבגדיו או ברכושו, דבר זה נובע מכך שאיננו מכיר את בעל הטובה באמת וחושב שהכל מכוחו וביכולתו השיג לכל מה שהשיג, וממילא הוא מרגיש שמי יוכל קחת ממנו את יגיע כפו, וביקצור ונוקב יותר, הוא מרגיש מלך, מלך על מעשיו, מלך זה שלטון והוא מרגיש שהוא השולט לפחות בכל הקשור אליו.

ומלכות זו הינה כפירה גמורה בבורא עולם, שהכל ממנו בכוחו וביכולתו בלבד, ברצונו נתנה לאדם וברצונו יטלה ממנו, וכמו שאנו רואים מעשים בכל יום, ה' מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם ומלכות זו הכופרת היא ממש מלכות הרשעה בעצתו הנבערה של אותו מלך זקן וכסיל, הוא היצר הרע, שמולך על האדם ושולט על כל מעשיו ומטעה אותו בדמיונו לחשוב כאילו הכל בשליטת האדם, וכבר אמר הגאון ר' ישראל סלאנט זצ"ל, שיכול האדם להמליך את ה' יתברך בשמים ובארץ ובארבע רוחות העולם (כמו שפסק להלכה לכיון

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג.)

הנהגות לראש השנה ועשרת ימי תשובה

ה. בליל ראש השנה טוב לקרוא על השולחן קודם שיטול ידיו למים אחרונים שקודם ברכת המזון מסכת ראש השנה, שהם ד' פרקים של משנה, (שער הכוונות, הקדמה לדרושי ראש השנה, וע"ש סודו). והשנה שחל ראש השנה בשבת ישתדלו בלילה הראשון לומר גם ח' פרקים ראשונים ממסכת שבת.

ו. אמרו רבותינו (ראש השנה ל"ב): שגם המתים נידונים בראש השנה [אמנם עיין במהרש"א (ערכין י) דמוכח ממנו דאין הכונה שדנים את המתים, ע"ש]. ועוד אמרו רבותינו (ספרי שופטים פסקא רי) שהמתים צריכין כפרה, ולכן נהגו ליתן צדקה בעבורם (מרדכי יומא ס"א תשכ"ז, שו"ע ס"א תרכ"א סע"א ו), ויש שביארו שאינו מועיל ליתן צדקה אלא דוקא אם אותו המת בחיים היה נותן צדקה, או שהיה עני ומחמת עוניו לא נתן, אז תועיל לו קצת כי החי יכול לבקש להקל דין המת. (ספר הרוקח ס"א ריו ד"ה ומה). ומכאן נלמד כמה חשוב להרבות בצדקה בחיים חיותו, בכדי שאחר מותו תועיל הצדקה שיתנו בעבורו. והנכון עוד יותר להפריש סך מסוים, ולכתוב בצוואתו שכסף זה מיועד לחלק לצדקה לאחר מותו, שאז בודאי יחשב לו לזכותו מאחר שכבר הפריש בחיים חיותו.

ז. בכל עשרת ימי תשובה טוב ונכון מאד לומר בין ישתבח ליוצר מזמור ממעמקים קראתך ה' כו', כי בכל יום מאלו העשרה ימים מתעורר אחד מעשרה עומקים הנזכרים בספר יצירה. (שער הכוונות שם). וכבר נהגו כל ישראל בכך, ומי שיכול יוסיף כונה פשוטה והיא שבאמרו "מעמקים" יכוין בכל יום אל אחד מעשרה עומקים המוזכרים בספר יצירה (פ"א משנה ה'), ואלו הם: א. עומק ראשית. ב. עומק אחרית. ג. עומק טוב. ד. עומק רע. ה. עומק רום. ו. עומק תחת. ז. עומק מזרח. ח. עומק מערב. ט. עומק צפון. י. עומק דרום. והם גם רומזים לעשר ספירות, ויש להם בדברי המקובלים סדר קצת שונה, וכך צריך לכוין: יום א' של ראש השנה- עומק ראשית כנגד ספירת הכתר. יום ב' של ראש השנה- עומק ראשית כנגד ספירת החכמה. ג' תשרי- עומק אחרית כנגד ספירת בינה. ד' תשרי- עומק טוב ורע כנגד ספירת הדעת. ה' תשרי- עומק דרום כנגד ספירת החסד. ו' תשרי- עומק צפון כנגד ספירת הגבורה. ז' תשרי- עומק רום ועומק תחת כנגד ספירת נצח והוד. ח' תשרי- עומק מערב כנגד ספירת היסוד. ויום הכפורים- עומק מערב כנגד ספירת המלכות. [וכתב בספר כף החיים (סופר ס"א תקפ"ב ס"ק י"ד) שאם אינו יודע או שאינו זוכר איזה עומק נמצאים היום יכוין בכללותו שעומק בגימטריא גבורה, והוא כנגד אחת הגבורות שנתקנות ביום].

ח. בעשרת ימי תשובה תמיד תהיה תחינתו בפיו "אל תעש עמנו כלה תאחז ירך במשפט, בבא תוכחה נגדך שמנו מספרך אל תמח", כמנהג החסידים אשר תמיד היה שגור בפיהם תחינה זו בקרב הימים האלה שבין ראש השנה ויום הכפור. (המדת ימים חדש אלול פרק ז). נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה ונהגו כולם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בתחי כנסיות בדברי תחנונים ובכיבושין עד שיאור היום. (רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ד). ויתפללו בכל יום על הפרנסה כמובא שם בלשון חכמים (ח"ב ס"א ה' ו'). וזה הזמן להגדיל את התקציב השנתי, והכל תלוי בתפילותינו. וכמו כן מיום ראש השנה ועד שמיני עצרת, הוא זמן מסוגל לעילוי נשמות, ולכן יאמרו בקשה לעילוי נשמות המובאת בספר לשון חכמים. (ח"א ס"א ט"ו).

א. בבואו לביתו מבית הכנסת קודם הקידוש ישב במושבו על מטה מוצעת, ויאמר פתיחת אליהו זכור לטוב, עד קום רבי שמעון ויתחדשון וכו', אחר כך יאמר פסוק ונח מצא חן בעיני ה', שתיים עשרה פעמים, ואחר כך פסוק ויזרע יצחק בארץ ההיא וכו', שתיים עשרה פעמים, ואחר כך פסוק כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, עשר פעמים, ואחר כך פסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, שבע עשרה פעמים, ואחר כך ואמרתם כה לחי, ואתה שלום וביתך שלום וכו', עשר פעמים, ויאמר תחל שנה וברכותיה, ויעמוד לקדש. (בא"ח נצבים אות ז). [ועיין עוד בספרו לשון חכמים (ח"א ס"א י') שהוסיף שם פסוקים ובקשות לאומרם קודם הקידוש, וכבר נסדרו בהרבה ממחזורי הספרדים, ואשרי מי שאומרם, שבודאי כל מה שמרבה לבקש בראש השנה, זכות הוא לכל השנה, שכל תפלות הימים הנוראים הם העומדים לנו לכל השנה כולה וכמבואר בספר חמדת ימים (ימים נוראים: אלול פרק ג' ה' ו', עש"ח פ"א ועוד)].

ב. בליל ראש השנה נוהגים לאכול כל מיני מאכלים לסימנים טובים ויעשה כל אחד כמנהג משפחתו, ומנהג ישראל מימות הראשונים (כמובא בטור ס"א תקפ"ג) ועד לאחרונים לאכול תפוח בדבש, ואין שום חשש לאכול דבש בראש השנה, ואדרבה יש בטבילת התפוח בדבש מיתוק הדין, וכמו שכתבו בספרי המקובלים [בספר פרי עין חיים (שער תפילות ראש השנה פ"א) כתב ח"ל: ואנשי מעשה נוהגין לאכול תפוחין בדבש. ע"כ. הרי שקרא להם אנשי מעשה ולא גינה מנהגם. וכ"כ בספר חמדת ימים (ימים נוראים בתקון הלב, עמ' 148 בנדמ"ח), ע"ש]. ומה שכתבו כמה אחרונים לעשות תפוח בסוכר הוא מפני חשש יין נסך שהיה בדבש ולא מפני שיש איסור באכילת דבש. [עיין בספר מועד לכל חי (ס"א י"ב אות ט"ז) והוא מהמתבאר בספרו רוח חיים (ס"א תקפ"ג ס"ק ב') שחשש לדברי הכנה"ג בראש השנה]. ואמנם אף שמתבל את התפוח בדבש לא יאמר ביה רצון שתהיה שנה מתוקה כדבש מכמה טעמים ע"פ הסוד וע"פ הפשט, שאין כאן מקום לפורטום. (ויוסף עוד דוד על הבא"ח פרשת נצבים אות ד).

ג. ויזהר שלא יכעוס, דמלבד חומר איסור הכעס, שהוא קשה בכל זמן (והוא עוון ממש, והראיה שאנו מזכירים אותו בוידוי, וראה עוד בש"ס (פסחים ס"ו, נדרים כ"ב, ועוד) ובזוהר (ח"ב דף קפג) ברעת הכעס, ורבנו האר"י הקפיד בזה יותר מכל העבירות (שער רוח הקודש דף ח), ועו"ע בשערי קדושה (ח"ב שער ד).] הנה הוא ביום ראש השנה אינו סימן טוב לאדם, והאשה צריכה להיות זריזה לערוך השלחן ולכסותו במפה יפה, קודם שיבא בעלה מבית הכנסת, כדי שבבואו ימצא השלחן ערוך, והוא לסימן טוב, אך אם נודמן שבא ולא ראה השלחן ערוך, לא יתקוטט עם אשתו ויכעוס, דהכעס הוא סימן רע ביותר, אלא יסבול ולא יקפיד אפילו בלב. (בן איש חי נצבים אות ו). ועצה טובה, שבינתיים יאמר את הפסוקים המובאים בבן איש חי לאומרם בליל ראש השנה, שמלבד שמוסיף תפלה ורחמים, גם תורם לשקט והשלום בבית, והיא סגולה לשלום כל השנה.

ד. מנהגנו לעשות הסדר הנזכר בשתי הלילות של ראש השנה, ויש עושין את סדר הנזכר לעיל, גם ביום ראש השנה בשחרית, וכן אנהגו נוהגים בביתנו להביא כל הנזכר לעיל על השלחן גם ביום. (בן איש חי נצבים סוף אות ד). ויאמר גם את יהיה רצון, שהתפילות והבקשות הנאמרות בו עצומות ונוראות וחבל להפסידם, ומי שקשה עליו אינו צריך להאריך ביום, אלא יאכל מעט ויאמר את יהיה רצון.